

Интересна бе и проблематиката на основните доклади в секция Геология. Оригинален характер имаше „Систематиката на оловно-цинковите находища“ на Борис Кольковски. Въз основа на богат фактически материал в „Изотопни изследвания на сярата и оловото и значението им за изясняване на условията на минерало-образуване“ Веселина Бресковска и Камен Богданов обосноваха коровия произход на магматизма, към който са привързани Централ-породопските и Източнородопските полиметални находища. В „Основни изисквания към класификацията и номенклатурата на магмените скали“ Мария Стефанова изтъкна, че същността на магмените скали като асоциации от химически съединения (минерали) изисква в основата на класификацията да се поставят групи от атоми и атомни съотношения, които отразяват стехиометрията на минералите. Като обобщава „Ролята на дифузията при формиране на гранитовия слой на земната кора“, Васил и Илия Вергилови разгледаха предпоставките за осъществяване на интергрануларната дифузия, осигуряваща гранитообразуване на големи площи. В „Неозойският магматизъм в НР България — състояние и проблеми“ Божидар Маврудчиев направи актуализиран геохроноло-

гичен преглед на магматичните прояви през неозоя у нас с оглед на връзките на магматизма с постмагматичната дейност, седиментацията, тектониката и дълбочинния строеж по геофизични данни.

С внимание бяха изслушани и докладите на Ст. Московски, Н. Йолкичев, Г. Георгиев, К. Маркова (секция Геология), Н. Кунева, М. Желязкова, Бл. Генов, Ил. Вергилов, В. Курчатов, Ср. Петров, Г. Киров и Ал. Филипов (секция Геохимия), посветени на по-конкретни въпроси.

Конференцията продължи с постересния, на която в 11 научни съобщения бяха отразени резултатите от изследванията на Т. Янина, Г. Георгиев, С. Вълчева, В. Салабашева, Ст. Лефтерова, И. Тодоров, Здр. Илиев, Вл. Владимиров, Д. Цонев, П. Петров, Гр. Ескенази, Ев. Джурова и [Л. Ипчинова], и завърши със заключително заседание, в което Б. Каменов и Хр. Пимпирев съобщиха „Първи резултати от Антарктическата експедиция 1987/1988 година“.

Пенчо Бочев
Институт „Минпроект“, 1156 София

Сто години от рождението на Дмитрий Васильевич Наливкин 1889—1989

Д. В. Наливкин е роден на 13 (25) авг. 1889 г. в Петроград. Неговият баща е бил талантлив геолог, но е загинал млад. Без съмнение семейната атмосфера е способствала за насочването и развитието на интереса и любовта към окръжаващата природа и не е случайно това, че Д. В. Наливкин и неговият брат Борис В. Наливкин са станали геолози, като и двамата са проявили подчертана насоченост към палеонтологията. Д. В. Наливкин е завършил средното си образование в родния си град през 1906 г. и е постъпил в Минния институт. Негови учители са били видни руски геолози, като К. И. Богданович, Н. Н. Яковлев, Ф. Н. Чернишев, А. А. Борисяк, а също и А. П. Карпински.

Научноизследователската дейност на Д. В. Наливкин е започнала още от студентските години, когато той активно се е включил в геоложкото картиране на Апшеронския полуостров. Още оттогава под влиянието на лекциите на своите учители той е укрепил своя интерес към палеонтологията. Резултатите от изучаването на кватернерните молюски от Апшеронския полуостров с прилагането на новия за това време метод на математическата статистика са представени и защитени през 1913 г. като дипломна работа. За тази работа му е била дадена премия на името на А. П. Карпински. През същата година е посетил биоложката станция

Вилафранк, където се е запознал с богатата фауна от Средиземно море. Завършва института през 1915 г.

Д. В. Наливкин е посветил много време и сили за изучаването на геологията на Средна Азия. Още като студент е бил поканен от Д. И. Мушкетев в качеството на палеонтолог при събирането и обработката на палеозойска фауна от Ферганската долина. Първите резултати от изучаването на девонските брахиоподи са били публикувани през 1915 г. Работата в това направление е продължила и през 1924 г., когато той е представил за получаване званието професор монографията „Брахиоподи от горния и средния девон от Туркестан“. Тази работа е залегнала в основата на втора книга „Очерк по геологията на Туркестан“ (1926), където е изложена оригинална трактовка на геоложкия строеж и развитие на този район. Признание за неговите заслуги в изучаването на Средна Азия е присъждането му през 1927 г. от Руското географско дружество на сребърния медал „Н. М. Прживальски“.

Д. В. Наливкин е станал прецизен изследовател и познавач на геологията на Средна Азия. Благодарение на негови работи е била разработена стратиграфията на палеозоя от Туркестан. Под редакцията на Д. В. Наливкин и В. Н. Вебер е съставена геоложка карта на Туркестан.

През тридесетте години той е един от ръководителите на геоложката група от Таджикско-Памирската експедиция. През 1937 г. е отпечатан неговият труд „Брахиподите от среден и горен девон и долен карбон от Северонточен Казахстан“. Нерядко в работите на Д. В. Наливкин са поставяни широки палеогеографски цели, а сравнителното палеонтолого-стратиграфско изучаване на аналогични отложения от Казахстан, Тянь-Шан и Урал му е дало надеждни средства за решаване на такива широки задачи. Д. В. Наливкин е работил в Средна Азия и през периода 1946—1951 г., по този път като председател на Президиума на Туркестанския филиал на АН СССР.

Д. В. Наливкин е посветил твърде много време и сили за изучаването на геоложкия строеж на Източноевропейската платформа и Урал. Паралелно с работите в Средна Азия той е работил и в тези региони. Изследванията през 20-те и 30-те години, извършени от Д. В. Наливкин и неговите колеги и ученици, върху фауната и скалите от девонската система от Източноевропейската платформа и Урал, както отбелязва В. В. Мешнер, са способствали за разработването на етажната подялба и са подготвили стратиграфската база за търсенето на нови находища на нефт и газ в района на Втори Баку и Тиман. Освен това обосновано са отделени турнейските скали от девонските, разграничени са турнейските и визейските и са отделени различни типове разрези. Всички изводи са базирани на прецизно обработена фауна обаче монография на тази тема е била публикувана значително по-късно — „Фауна от горния и средния девон от източния склон на Башкирския Урал“ (1951). Изучаването на стратиграфията и брахиподите от средния палеозой от Урал, съвместно с неговите ученици, е продължило почти до края на живота му — „Брахиподите от пограничните отложения на турнейския и визейския етаж от западния склон на Урал“ (съвместно с Н. Н. Фотева, 1973), „Брахиподите от турнейския етаж на Урал“ (1979). Едновременно значителни палеонтолого-стратиграфски работи Д. В. Наливкин е провеждал и в други райони от Съветския съюз — Източноевропейска платформа, Съветска Арктика, Казахстан и в по-малка степен в Саяир, Алтай, Тува и Сибирската платформа. Резултатите от тях са отразени в редица статии. Значително внимание е отделено и на въпросите по разграничаването на девонската, силурската и ордовижката система. Благодарение на трудовете на Д. В. Наливкин и неговите ученици девонската система е една от най-добре изучените в СССР.

Голямо значение имат и неговите статии, засягащи общи въпроси от стратиграфията на СССР, в които се поставят нейните нови проблеми и се посочват пътищата за тяхното разрешаване.

Характерна особеност за работите на Д. В. Наливкин е, че още от 20-те години той винаги се е старал по характера на фауната и съдържателните я скали да възстанови палеогеографските условия. През 1927 г. е публикувана неголяма, но съдържателна статия, посветена на връзката

между натрупването на пясъчни тела и морските течения. В трите издания на книгата на Д. В. Наливкин „Учение за фацисите“ (1932, 1933, 1955—1956) е посочено, че „учението за фацисите е естествено въведение в палеогеографията“. Това твърдение е запазило своята актуалност и сега. В първите две издания се разграничават и са посочени определения за съвременни и изкопаеми фациси, а фацисът се разглежда като единица от ландшафта. В третото издание, което по същество е нова книга, в посоченото определение (т. 1, стр. 6) се акцентира върху литоложката и палеогеографската същност и тяхното единство в термина фацис. Обаче на следващата страница се влиза в противоречие с него, като се посочват фациси, лишени от утайки. В трите издания фацисите са стратиграфски неограничени. Предложената тук четиристепена класификация на фацисите по-късно не е широко възприета. Главната ценност на тази книга е в голямото богатство на сведения за състава, строежа, разпространението и други признаци на утайките, а също и на седиментните скали.

Особено място в творчеството на Д. В. Наливкин заемат работите по криволинейната симетрия, дали ново направление в изучаването на живия и неживия свят.

Голямо значение имат работите на Д. В. Наливкин в областта на геотектониката. Това са геоложкото районуване на СССР, характеристиката на тектонския строеж на отделни райони, разглеждането на теоретични въпроси (нагънатост и напластяване, прекъсвания в геоложката история, геосинклинали и тяхното развитие).

Важно място в научната дейност на Д. В. Наливкин са заемали проблемите на географията и геоморфологията. Във всички негови работи по регионална геология са били разработвани въпроси за връзката между геоложкия строеж, релефа и геоморфологията. През 1970 г. е бил издаден неговият капитален труд „Смърчове, бури и урагани“, в който той се спира не само на природата и характера на разрушителните процеси, протичащи на земната повърхност, но в детайли разглежда геоложките феномени, предизвикани от тези явления.

Д. В. Наливкин е имал широки и многоотраслни познания по геологията на СССР. Той е бил един от съставителите и главен редактор на повечето обобщени дребномащабни геоложки карти на Европейската част, Урал, Азиатската част, Кавказ и на цялата територия на СССР. За научното ръководство на работите по съставянето на геоложката карта на СССР в М 1:2 500 000, отпечатана през 1956 г., Д. В. Наливкин е бил удостоен с Ленинска награда през 1957 г., а самата карта е получила наградата „Гран при“ на Международното изложение в Брюксел. През 1962 г. е бил отпечатан капиталният труд на Д. В. Наливкин „Геология на СССР“. Тази книга е била преведена и издадена в Англия през 1978 г.

Сред по-новите картографски обобщения, главен редактор на които е бил Д. В. Наливкин, е издадената през 1973 г. за първи път в СССР

„Геоложка карта на континентите“. В картографското дело Д. В. Наливкин твърдо е следвал идеите на своя учител А. П. Карпински, развил е още повече това направление, извел го е на преден план в световната наука. Признание за високите заслуги на Д. В. Наливкин в областта на геоложката картография са: присъждането му на златния медал „А. П. Карпински“ (1947), избирането му за член на Комисията по издаването на международната тектонска карта на Европа (1956), избирането му за председател на подкомисията по международната тектонска карта (1960), награждането му през 1961 г. от Немското геоложко дружество (ФРГ) с медала „Леополд фон Бух“ като „автор на забележителни геоложки картографски произведения“.

Д. В. Наливкин е отделял голямо внимание на генезиса на седиментните полезни изкопаеми. Много негови статии са посветени на: нефтените и газовите находища от Урало-Волжката област и Закавказието, възлищните находища в Урал, Казахстан и Кузбас, алуминиевите в Урал, соленоносните задруги и др. За разрешаването на суровинната база на алуминиевата промишленост в Урал на Д. В. Наливкин и на неговите сътрудници през 1946 г. е била дадена Държавна награда. През 1976 г. е избран за почетен член на Всесъюзното минералогическо дружество.

Педагогическата дейност винаги е заемала голямо място в живота на Д. В. Наливкин. Още като студент през 1913—1915 г. той е бил поканен за асистент от своя учител А. А. Борисяк в катедрата по историческа геология. През 1917 г. той е станал асистент, по-късно преподавател, от 1924 г. е професор, а през 1932 г. е станал ръководител на катедрата. Д. В. Наливкин е четял лекции по палеонтология, стратиграфия, историческа геология, геология на СССР. Освен това той е създал (1920), непрекъснато развивал, задълбочавал и дълги години е четял курса „Учение за фациесите“. Преподавателската дейност на Д. В. Наливкин е била съсредоточена в Ленинградския минен институт, но той е четял лекции и в Географския институт, Ташкенския университет, Ленинградския политехнически институт и в Свердловския университет. През 1944 г. за работа по подготовката на млади геоложки кадри Д. В. Наливкин е бил награден с орден „Ленин“, а през 1948 г. — с орден „Червено знаме на труда“.

Широка е била научноорганизаторската и обществената дейност на Д. В. Наливкин. Той е ръководил различни геоложки институти и организации и два пъти е бил председател на Президиума на Туркменския филиал на АН СССР. През 1917 г. е бил председател на Челкарския съвет на работниците и войниците, почти 20 години е бил депутат в Ленинградския градски съвет, два пъти е бил избран във Върховния съвет на Туркмения.

Многостранната плодотворна дейност на Д. В. Наливкин е получила широко признание. През 1933 г. той е бил избран за член-кореспондент, а през 1946 г. за действителен член на АН СССР. Д. В. Наливкин е бил почетен член на АН на Туркменска ССР, заслужил деятел на науката на РСФСР, Туркменска ССР и Башкирския ССР. През 1963 г. му е било присъдено званието „Герой на социалистическия труд“. Награден е с 4 ордена „Ленин“, ордена „Октомврийска революция“, ордена „Дружба между народите“ и му е дадено званието „Почетен проучвател на земните недра“.

Д. В. Наливкин е бил избран за почетен член на Чехословашката академия на науките (1962), на Сръбската академия на науките и изкуствата (1965), на Чехословашкото дружество на минералозите и геолозите (1964), на Полското геоложко дружество (1967), на Унгарското геоложко дружество (1964), на Лондонското геоложко дружество (1959), на Немското геоложко (1961) и Немското географско (1971) дружество (ФРГ), на Американското геоложко дружество (1959), на Индийското палеонтологическо дружество (1956) и член на Френското геоложко дружество (1960).

Международно признание за заслугите на този виден съветски учен е награждането на Д. В. Наливкин със златния медал „Франтишек“ от Чехословашката академия на науките, златния медал „П. Фурнарие“ от Белгийската академия на науките.

Пропускайки много неща от биографията и богатата научна дейност на Д. В. Наливкин, необходимо е да се посочи неговата огромна работоспособност и енергия, умението му да се занимава както с частни въпроси, така и с много широки обобщения. И през последните години от живота си, макар и да е бил с разклатено здраве, Д. В. Наливкин е продължавал да работи активно. През 1981 г. са били отпечатани неговите спомени за Минния институт. В три книги, първата от които е била издадена през 1979 г., той е показал ролята на съветските жени в геологията и социалистическото строителство.

Д. В. Наливкин е живял дълги години, починал е на 2. III. 1982 г. Животът му е пример за много съдържателен и активен живот. В списъка на публикуваните работи с неговото име се наброяват над 400 заглавия. За работите на Д. В. Наливкин е характерен стремеж към всестранно разглеждане на въпросите с провикване в съседните раздели на геологията и насоченост към изясняване геоложката история на развитие. Съветските геолози поставят неговото дело в редовете на класиците на руската и съветската геология наред с А. П. Карпински, В. А. Обручев, А. Д. Архангелски и др. Името на Д. В. Наливкин е едно от най-популярните сред световната геоложка наука.

М. Д. Вацев